

УДК: 378.147:811.11:811.13

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЯК МІЖДЕРЖАВНОЇ МОВИ У XVIII–XIX СТОЛІТТЯХ

Раїса Мартинова

*Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65020
mytnyk_lar@ukr.net*

У статті представлено аналіз геополітичних передумов становлення англійської як мови міждержавного спілкування, починаючи з XVIII до середини XIX століття. Досліджуються цілі та методи її вивчення різними народами світу залежно від геополітичних, економічних та освітніх рівнів розвитку їх держав та потреб людей у міжнародних контактах. Доводиться пріоритет освітньої цілі навчання іноземних мов, а відтак використання граматико-перекладного та лексико-перекладного методів навчання для досягнення її реалізації. Проводиться вивчення та аналіз історичних подій, які мали місце у XVIII–XIX століттях в більшості країн Західної Європи. Надано характеристику цих методів навчання, визначено їхні принципи, переваги та недоліки, а також значущість їх розуміння для удосконалення сучасних іншомовних технологій.

Проведений аналіз цього історичного періоду показав, що: 1) геополітичними передумовами використання англійської у XVIII столітті як мови міждержавного спілкування були: розвиток англійського флоту як одного з найпотужніших у світі з високо розвиненою військово-технічною базою і найбільшою торгово-економічною мережею, що спричинило привласнення значної більшості морських шляхів англійцями; 2) першим офіційним методом вивчення англійської був граматико-перекладний, який передбачав реалізацію освітньої цілі навчання через усвідомлення граматичної структури мови для розуміння змісту аутентичних текстів і здатності їх перекладу на рідну мову; 3) другим офіційним методом вивчення англійської був лексико-перекладний, який також реалізував досягнення освітньої мети навчання, але на основі не граматичних, а лексичних знань. Лексика вважалася основною змістовною одиницею мовлення, навчання якому здійснювалося шляхом читання аутентичних текстів, їх літературного перекладу на рідну мову та усного відтворення їх змісту.

Обидва зазначені методи забезпечували усвідомлення лінгвістичних основ англійської мови, однак не сприяли реалізації її комунікативної функції.

Дослідження цих методів посилює значущість усвідомленого, але виключно практичного опанування лінгвістичних явищ для досягнення нормативного іншомовного спілкування.

Ключові слова: англійська мова, мова міждержавного спілкування, граматико-перекладний метод, лексико-перекладний метод, XVIII–XIX століття.

Вступ. Сьогодні ні у кого не виникає сумніву щодо вживання англійської як мови міждержавного спілкування народів провідних країн світу. Вважаємо це головним чинником розвитку цих країн у зв'язку з можливістю вивчення результатів їхніх досягнень у науці, техніці та промисловості доступною для всіх мовою, а відтак і обміну передовим досвідом через взаємодію їх досвідчених фахівців. Для цього володіння англійською має бути не тільки вільним, а й професійно досконалим. Саме тому методика її вивчення не в англомовних країнах має враховувати цілі її застосування.

Пропонуємо в цьому дослідженні з'ясувати залежність методів навчання англійської від цілей її вживання, що поступово змінювалися й ускладнювалися, на основі геополітичних змін у різних країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що методиці навчання іноземних мов як самостійної науки добре знайомі дослідження з представлення й аналізу різних методів навчання у хронологічній послідовності їх виникнення. Це наукові праці українських учених І. Задорожньої [2], Р. Мартинової [3], Н. Микитенко [4], Л. Морської [5], С. Ніколаєвої [6], В. Плахотника [1], М. Вашуленко [1], О. Попової [7], В. Редько [8], О. Тарнопольського [9], в яких проаналізовано перекладні, прямі, змішані, комунікативні, інтегровані методи; визначені їх переваги та недоліки, запропоновані їх найбільш ефективні дії для впровадження в сучасні навчальні технології.

Значний внесок у дослідження історії розвитку методики навчання іноземних мов зробили зарубіжні вчені V. Cook [10], A. Howatt [12], R. Lehberger [18], K. Macht [19], S. Evans [11], R. Smith [20], D. Hunter [13], E. Kolb [16], D. Larsen-Freeman [17], які враховували спадкоємність методів, їх доступність для більшості тих, хто навчався, правомірність використання в сучасних методах ефективних прийомів з попередніх, можливість розвитку вмінь іншомовної самоосвіти. Однак жодна з робіт цих науковців не торкнулася проблеми впливу історичних подій розвитку держав на виникнення цілей, а відтак, і методів навчання іншомовного спілкування.

У нашій попередній праці “Історичні передумови становлення перших міжнародних мов і методів їх навчання в IV–XVII століттях” [3] ми довели важливість вирішення цієї проблеми на матеріалі геополітичних подій розвитку і розпаду Візантійської імперії. Зазначені події призвели до: 1) домінування Греції у всіх сферах життєдіяльності цієї імперії у IV–XIII століттях й тому вживанні *грецької* як *першої* мови міждержавного спілкування на основі: а) її інтуїтивного вивчення, що проходило в усній формі шляхом сприйняття мови священнослужителів та наслідування почутого; б) усвідомлення її структури, що передбачало говоріння з використанням попередньо вивчених лексико-граматичних елементів; 2) домінування Латинського князства Ахей над країнами Середземномор'я у XIII–XV століттях й тому вживанні *латинської* як *другої* мови міждержавного спілкування з її лінгво-структурним вивченням, яке забезпечувало здатність читання і перекладу аутентичних, різноматичних текстів; а також запам'ятовування і використання найуживаніших афоризмів; 3) домінування Франції серед більшості країн західної Європи у XVI–XVII століттях й тому вживанні *французької* як *третьої* мови міждержавного спілкування з такими методами її вивчення як: а) “*методу гвернантки*” для індивідуального інтуїтивного навчання; б) “*синтетично-дедуктивний метод*” для масового аналітичного навчання.

У XVIII–XIX століттях домінуюче положення завоювала Англія завдяки стрімкому розвитку її флоту, а відтак, утвердженню *англійської як мови міждержавного спілкування* для багатьох країн світу.

Отже, *метою* цієї роботи є дослідження геополітичних передумов становлення англійської як мови міждержавного спілкування, починаючи з XVIII століття; а також цілей і методів її вивчення різними народами світу залежно від їхніх політичних, економічних і освітніх потреб.

Завданнями цієї роботи є: 1) встановлення геополітичних передумов набуття англійської статусу мови міждержавного спілкування; 2) характеристика першого – граматико-перекладного методу її вивчення; 3) характеристика другого – лексико-перекладного методу її вивчення.

Методологія дослідження роботи охоплює вивчення й аналіз історичних подій, які мали місце у XVIII–XIX століттях у більшості країн Західної Європи; дослідження причин зміни методів навчання англійської відповідно до соціально-економічних потреб держав, що були залежними від Англії; встановлення видів філологічного удосконалення англійської під впливом взаємодії мов різних країн Європи.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. У XVIII столітті, за твердженням історика Kenneth O. Morgan, Англія перестала бути країною, яку завойовують і стала країною-завойовником. Таке її переорієнтування зумовлювалося наростаючими успіхами у розбудові власного флоту. Вони досягалися шляхом: впровадження нових технологій та матеріалів у кораблебудуванні; створення нових типів суден, таких, як фрегати та лінійні кораблі; здійснення спеціальної професіоналізації матросів та офіцерів; перемоги над піратами, які завдавали шкоди їхнім кораблям у Карибському морі [15].

Отже, англійський флот набирав потенціал рівня одного з найсильніших у світі. Він був як найпотужнішою військово-технічною базою, так і найбільшою торгово-економічною мережею. У зв'язку з цим усі морські шляхи виявилися підвладними англійцям. Вони охоплювали більшу частину суші, а саме: половину території Північної Америки, безліч країн Африки та Азії, Австралії та Індії, які надалі стали англійськими колоніями. Тому англійська мова проникла в усі куточки земної кулі і стала єдиним засобом мовного спілкування для вирішення міждержавних торгово-економічних завдань. Відтак Англія дала поштовх до зародження світової економіки та розвитку міжнародних відносин, які найбільшою мірою виявилися вже в XIX столітті. А англійська по праву набула статусу міжнародної мови. При цьому слід зазначити, що перехід з французької на англійську мову проходив тривалий час і не завжди був результативним. Англійська до цього періоду не вивчалася як основна мова у низці африканських країн, таких, як Кот-д'Івуар, Сенегал, Буркіна-Фасо, Камерун, Конго, Габон, Чад та інших. Це пов'язано з тим, що Франція ще довгі роки – до початку XX століття продовжувала контролювати території Західної та Екваторіальної Африки. Водночас такі африканські країни як Нігерія, Південна Африка, Гана, Кенія, Танзанія, Замбія та інші прийняли англійську мову як офіційну та почали використовувати її в навчанні та для ведення міжнародних торговельних відносин.

До цього часу англійська мова зазнала значних лінгвістичних змін, які зумовлювалися чотирима чинниками:

1) контактами з народами, які говорять грецькою, латинською, французькою, іспанською, голландською мовами, і як результат активної взаємодії з ними відбувалося використання їх мовних явищ у своєму словнику;

2) розвитком науки, технологій та культури, що призвело до появи нових понять, термінів, фразеологізмів, які необхідно було впровадити у свій мовний арсенал;

3) соціальними змінами, такими, як індустріалізація та збільшення числа грамотних людей, що призвело до підвищення соціального статусу та престижу мови у суспільстві;

4) збільшенням ролі мовленнєвої діяльності людей, які говорили різними діалектами, що зумовило появу нових лексичних одиниць і граматичних конструкцій у стандартній мові.

Унаслідок цього лінгвістична система англійської мови зазнала взаємодії з іншими мовами, унаслідок чого вона значно спростилася для засвоєння більшістю людей із різних країн. Тому англомовна система отримала багато слів з перелічених вище мов, а її фонетика стала варіативною, тобто залежною від мови країни, в якій вона стала активно використовуватися. Полегшенню її засвоєння також сприяли такі зміни її граматики, як редукування складних граматичних конструкцій, нівелювання значимості частини допоміжних слів до їх повного виключення.

Названі філологічні спрощення призвели до зміцнення статусу англійської мови як міжнародної, який зберігся і після здобуття колоніями Англії незалежності. Лідируюча роль англійської мови також зумовлювалася і тим, що в національних мовах тих країн було недостатньо сучасною, на той період часу, лексики і, тим більше, специфічної торговельно-економічної термінології. Крім того, англійська вже міцно вкоренилася в колишніх колоніях, і всі місцеві жителі її добре знали. Разом з тим рідною мовою вона там не стала, тому що англійці масово не переїжджали туди на постійне місце проживання. А раніше домінуюча французька мова стала рідною практично у всій Африці. Англійська виявилася там у статусі іноземної мови, обов'язковою для вивчення як міжнародної.

Навчання англійської мови в зазначений період часу і аж до середини XIX століття здійснювалося у різний спосіб.

1. Насамперед це було самостійне вивчення вдосконаленої англійської мови, представленої у словнику С. Джонсона в середині XVIII століття [14]. Цим словником затверджувалися нові норми вимови, правопису та використання граматичних одиниць. Вони стали єдиним стандартом англійської мови для її вивчення не тільки в школах Англії, а й у всій Великобританії та її колишніх колоніях. Люди, які володіли староанглійською у зв'язку з їх попередніми торговими і соціально-побутовими контактами з англійцями, самі легко заміняли архаїзми на елементи сучасної мови, що знову виникли.

2. Молоді люди, які не знали англійську мову, оскільки в обов'язкове шкільне навчання вона раніше не входила, вивчали її на основі натуральних методів, що зароджувалися. Це були заняття з навчання найбільш актуальних фраз для соціально-побутового та торговельно-економічного спілкування. Вони проходили шляхом їхнього слухання та повторення за носіями англійської мови. Читання та письмо, осмислення структури мови виключалися. Така методика в стислі терміни давала можливість залучати нових людей до ділових контактів з їхніми зарубіжними партнерами і

насамперед з англійцями. Але при цьому набуті ними вміння англомовного спілкування були далекі від нормативних як у мовному, так і мовленнєвому аспектах. Адекватне англомовне спілкування приходило з практикою ділових контактів.

3. Діти, народжені у Великобританії, перебували у своєму мовному середовищі і тому вивчали англійську як рідну: спочатку на основі слухання та наслідування мови оточуючих людей, а потім – мови вчителів у початковій школі. На середньому етапі навчання рідної мови англійські школярі навчалися читання та письма, вивчали лінгвістичну структуру мови, читали дитячі художні твори. Ті, хто після складання спеціальних тестів продовжували навчання у середній школі, вивчали історію розвитку своєї мови, культуру, звичаї та традиції свого народу у різних частинах Великобританії.

4. Зовсім інакше проходило масове навчання англійської у колишніх колоніальних країнах. І хоча всі вони визнавали англійську міжнародною, але, здобувши самостійність, ввели до своїх шкіл вивчення французької, німецької, іспанської, італійської; а деякі все ще продовжували вивчати грецьку та латину. Міжнародна англійська ще кілька десятиліть не займала там провідних освітніх позицій. Методика навчання названим іноземним мовам у середині XVIII століття залежала від потреб володіння міжнародною мовою громадянами тієї чи іншої країни, тобто від рівня її розвиненості у військово-технічному та торговельно-економічному плані; а звідси й значущості у наростанні міжнародних контактів. Тому в таких колишніх колоніях як Північна Америка, Австралія, освіченій частині Індії англійська мова вивчалася на основі *граматико-перекладного методу*, що зародився ще в XVI столітті.

Цей метод виник з практики викладання латині, яка характеризувалася вивченням граматики як основи розуміння друкованих текстів та мови просвітян того часу, які представляли академічні та ділові кола народів різних країн світу.

Представниками цього методу були всім відомі науковці В. Гумбольдт, Д. Гамільтон, Г. Оллендорф, Ж. Жакото, Ш. Туссен та інші. Вони користувалися традиціями, успадкованими від методики викладання латинської в епоху Відродження.

Метою вивчення іноземної мови протягом тривалого часу вважалася необхідність розвитку в учнів логічного мислення, аналізу, порівняння та осмислення суті граматичних перетворень у кожному реченні тексту для повного розуміння викладеного. Основним засобом свідомого вивчення граматики був переклад.

Основними принципами *граматико-перекладного методу* були: 1) *освітній*, який полягав у реалізації мети навчання; 2) *граматично-змістовний*, який полягав у відборі текстового матеріалу залежно від частини граматики, що вивчалася; 3) *синтаксичний*, який полягав у послідовному наростанні одиниць навчання читання: від лексико-граматичної структури одного речення до граматичної структури пов'язаних за змістом речень тексту; 4) *лексичної неактуальності*, який полягав у недооцінці її значущості у граматичних структурах речень, що зумовлювало заучування перекладу окремих лексем поза текстовим змістом; 5) *аналізу та синтезу*, який полягав в аналізі граматичних явищ тексту та їх синтезу для розуміння всього змісту; 6) *перекладний*, який полягав у досягненні розуміння всіх граматичних явищ, включаючи граматичні перетворення лексики, шляхом їх порівняння з аналогічними явищами у рідній мові учнів, тобто шляхом їхнього прямого та літературного перекладу; 7) *практичної спрямованості*

навчання, який полягав у розвитку вмінь перекладати мовний матеріал, що вивчається, у вигляді речень і лексичних одиниць у різних граматичних формах з рідної мови на ту, що вивчається, і з тої, що вивчається, на рідну; а також у розвитку вміння складання різноструктурних речень.

Названі принципи **граматико-перекладного методу** дають змогу назвати його переваги та недоліки.

Переваги полягають: 1) у усвідомленому вивченні структури іноземних мов; 2) у такому засвоєнні граматики, яке уможливило розуміння суті кожної граматичної структури під час читання текстів та складання власних різноструктурних речень; 3) у досягненні вмінь читати та розуміти іншомовні автентичні тексти; 4) у знанні значень лексики з текстів у всіх граматичних формах її вживання; 5) у досягненні філологічної грамотності учнів та розвитку в них логічного мислення.

Недоліками є: 1) вивчення граматики шляхом заучування напам'ять громіздких правил; 2) зазубрювання значення лексичних одиниць та відсутність їх вживання у взаємозв'язку з граматикою; 3) виключення переказу та обговорення прочитаних текстів; 4) зазубрювання прикладів діалогічного мовлення без їх подальшої драматизації та продукування власних діалогічних спілкувань; 5) виключення комунікативної спрямованості навчання, що не вирішувало головного завдання вивчення іноземної мови – розуміння мови ділових партнерів з різних країн світу та спілкування з ними для налагодження взаємовигідних політичних, торговельно-економічних та культурологічних відносин.

ГраMATико-перекладний метод був не єдиним, який відображав сутність **синтетично-дедуктивного напрямку** навчання іноземних мов. Його аналогом був **лексико-перекладний метод**, який розглянемо далі.

Проаналізувавши концепцію **граматико-перекладного методу**, і особливо щодо навчання лексики, інша група методистів середини XVIII століття запропонувала інший метод навчання іноземних мов – **лексико-перекладний**. Його авторами були вчені різних країн: Англії (Д. Гамільтон), Франції (Ж. Жакото), Швейцарії (А. Шованн). Їхня методична ідея полягала в спростуванні граматики як ключового аспекту оволодіння іноземною мовою. Домінанта їхньої уваги зосереджувалась на вивченні лексики як основної складової видів мовленнєвої діяльності, які опановувалися, а саме, читання англійських автентичних текстів.

У **лексико-перекладному методі**, як і в **граматико-перекладному**, мета навчання полягала в розвитку вмінь отримувати інформацію з оригінальної літератури. Але у **лексико-перекладному методі** це досягалося не за рахунок розуміння граматичної структури кожного речення, а за рахунок знання суті кожної лексеми. У цьому методі також використовувався переклад, але не дослівний, а літературний, що не допускало спотворення рідної мови і вдосконалювало спосіб семантизації змісту того, що читалося. ГраMATика іноземної мови практично не вивчалася. Вона була лише коментарем до текстів. Така недооцінка значущості граматичних знань перешкоджала учням у розумінні суті: слів у їх різних формах, неперекладних граматичних включень (часток, артиклів, допоміжних дієслів). Водночас учні мали заучувати прочитані тексти напам'ять і розповідати їх без будь-яких змін.

У *лексико-перекладному методі* на відміну від *граматико-перекладного* висувалося вимога відтворення прочитаних текстів, що було першою спробою розвитку усно-мовленнєвої діяльності. Але ця спроба виявилася безуспішною з ряду причин: а) не можна говорити, якщо не вмієш грамотно поєднувати слова у різноструктурні речення, а їх у зв'язне мовлення; б) не може особистісне говоріння ґрунтуватися на змісті чужих думок; в) не можливо досягти умінь комунікації без системної участі у ній.

Принципами *лексико-перекладного методу* навчання іноземних мов були: 1) *дослівного перекладу* кожного слова в реченні на рідну мову для гарантії розуміння сутності того, що читається; 2) *запам'ятовування лексики* у процесі її читання й перекладу, та у процесі її вживання в контексті; 3) *вивчення граматики* як засобу смислового розуміння контекстів; 4) *використання письма* у двох аспектах: а) для запису слів у їх різних формах; б) для читання текстів та їх письмового перекладу рідною мовою; 5) *практичного використання* набутих лексичних знань та читацьких умінь для навчання переказу прочитаних текстів; 6) *високої значущості засобів навчання*, а саме: лексичних таблиць; індивідуальних карток для перекладу слів у різних формах з іноземної мови на рідну та з рідної мови на іноземну; підручників з автентичними текстами.

Названі принципи *лексико-перекладного методу* дозволяють назвати його переваги та недоліки.

Переваги цього методу полягають: 1) в усвідомленому засвоєнні лексичного матеріалу; 2) у запам'ятовуванні великого обсягу лексики, достатнього для читання та розуміння автентичних текстів; 3) у спробі навчання викладу прочитаного для розвитку мовленнєвих умінь; 4) у розширенні кругозору учнів на основі пізнання ними нової інформації з уривків художньої літератури; 5) у розвитку філологічної освіти учнів.

Недоліками цього методу є: 1) недооцінювання значення граматичних знань у процесі вивчення іноземних мов і тим самим ускладнення розуміння інформації із друкованих джерел; 2) обмежене використання письма та писемного мовлення; 3) неправомірне отождолення дослівного переказу текстів з розвитком усно-мовленнєвих умінь; 4) виключення із навчального процесу діалогічного спілкування як на основі прочитаного, так і на основі комунікативних ситуацій.

Лексико-перекладний метод не отримав такої широкої та тривалої поширеності як *граматико-перекладний*, хоча, на наш погляд, він мав більшу мовленнєву спрямованість, ніж його граматичний аналог.

Отже, жоден з описаних вище *перекладних методів* навчання англійської мови та інших іноземних мов, які продовжували використовуватися в колоніях Англії з середини XVIII і до кінця XIX століть, не виконували своєї головної *комунікативної функції*. Потреби ж громадян багатьох країн в іншомовному міждержавному спілкуванні стрімко наростали, що призвело методичні школи тих років до розроблення інших, раніше відомих елементів *прямих методів* навчання. Ця проблема буде розглядатися нами в наступному дослідженні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в процесі цього дослідження ми з'ясували, що: 1) геополітичними передумовами використання англійської у XVIII столітті як мови міждержавного спілкування були: розвиток

англійського флоту як одного з найпотужніших в світі з високо розвинуеною військово-технічною базою і найбільшою торгово-економічною мережею, що обумовило привласнення значної більшості морських шляхів англійцям; 2) першим офіційним методом вивчення англійської був *граматико-перекладний*, який передбачав реалізацію освітньої цілі навчання через усвідомлення граматичної структури мови для розуміння змісту аутентичних текстів і здатності їх перекладу на рідну мову; 3) другим офіційним методом вивчення англійської був *лексико-перекладний*, який передбачав невілювання граматичних знань, але детальне вивчення лексики як основної змістовної одиниці мовлення, яке здійснювалося шляхом читання аутентичних текстів, їхнього літературного перекладу на рідну мову та усного відворення їхнього змісту.

Ці обидва методи забезпечували усвідомлення лінгвістичних основ англійської мови, але не сприяли реалізації її комунікативної функції. Важливість дослідження цих методів навчання на сучасному етапі розвитку іншомовної лінгводидактики полягає в необхідності усвідомлення лінгвістичної структури мови для досягнення рівня нормативної комунікації. Більш вагомий внесок у розвиток сучасної методичної науки вклали *прямі методи навчання*, які зароджувалися і набирали своєї потужності наприкінці ХІХ – початку ХХ століть. Дослідження цього історичного періоду і сутності перших прямих методів навчання буде здійснюватися в нашій наступній науковій праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біляєв О. М., Вашуленко М. С., Плахотник В. М. Концепція мовної освіти в Україні. *Рідна школа*. 1994. Вип. 9. С. 71–74.
2. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетенцією: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ : КНЛУ, 2012. 440 с.
3. Мартинова Р. Ю. Історичні передумови становлення перших міжнародних мов і методів їх навчання в ІV–XVII століттях. *Наука і освіта*. 2023. Вип. 4. С. 10–16.
4. Микитенко Н. О. Розвиток англійської мови для спеціальних цілей: особливості формування змісту навчання. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2012. Вип. 6. Ч. 2. С. 79–89.
5. Морська Л. І. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP): історія виникнення підходу та його специфіка. *Наукові записки Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 28. С. 54–61.
6. Ніколаєва С. Ю. Історія методики навчання іноземних мов: навчально-методичний посібник для студентів магістратури та аспірантури. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2020. 180 с.
7. Попова О. В. Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти : монографія. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського; Одеська міська типографія, КП, 2016. 273 с.
8. Редько В. Г. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2018. Вип. 4. С. 10–15.
9. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Історія розвитку методики навчання іноземних мов як науки з другої половини ХІХ сторіччя і до наших днів. *Методика викладання*

- іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / за ред. О.Б.Тарнопольського.* Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С. 58–79.
10. Cook V. *Second Language Learning and Language Teaching.* New York : Routledge, 2016. 334 p.
  11. Evans S. *The Introduction and Spread of English-language Education in Hong Kong (1842–1913): A Study of Language Policies and Practices in British Colonial Education.* PhD thesis, University of Edinburgh, 2003. 123 p.
  12. Howatt A. & Smith R. *The History of Teaching English as a Foreign Language, from a British and European Perspective.* *Language & History.* 2014. 57(1), P. 75–95.
  13. Hunter D. & Smith R. *Unpackaging the Past: ‘CLT’ through ELTJ Keywords.* *ELT Journal.* 2012. 66(4). P. 430–439.
  14. Johnson S. *Dictionary of the English Language.* New York Public Library. 1755.
  15. Kenneth O. Morgan. *The Oxford History of Britain.* Oxford University Press. 2010. 821p.
  16. Kolb E. *Kultur im Englischunterricht. Deutschland, Frankreich und Schweden im Vergleich (1975–2011).* Heidelberg : Winter, 2013. 437 p.
  17. Larsen-Freeman D. *Techniques and Principles in Language Teaching (3rd edition).* Oxford University Press, 2011. 318 p.
  18. Lehberger, R. *Englischunterricht im Nationalsozialismus.* Tübingen: Stauffenburg, 1986. 297 p.
  19. Macht K. *Methodengeschichte des Englischunterrichts.* 3 vols. Augsburg : University of Augsburg, 1990. 343 s.
  20. Smith R. C. *An Investigation of the Roots of ELT, with a Particular Focus on the Work of Harold E. Palmer.* Phd thesis, University of Edinburgh, 2005. 110 p.

REFERENCES

1. Bilyayev O. M., Vashulenko M. S., Plakhotnyk V. M. *Kontsepsiya movnoyi osvity v Ukraini [The concept of language education in Ukraine].* *Ridna shkola.* 1994. Nr. 9. S. 71–74.
2. Zadorozhna I. P. *Teoretyko-metodychni zasady orhanizatsiyi samostiyanoi roboty maybutnikh uchyteliv z ovolodinnya anhlomovnoyu komunikatyvnoyu kompetentsiyeyu [Theoretical and methodological principles of organizing the independent work of future teachers in mastering English-language communicative competence]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02 / Kyiv : KNLU, 2012. 440 s.*
3. Martynova R. Yu. *Istorychni peredumovy stanovlennya pershykh mizhnarodnykh mov i metodiv yikh navchannya v IV–XVII stolittiyakh [Historical prerequisites for the formation of the first international languages and methods of their teaching in the IV–XVII centuries.].* *Nauka i osvita.* 2023. Nr. 4. 10–16.
4. Mykytenko N. O. *Rozvytok anhliys'koyi movy dlya spetsial'nykh tsiley: osoblyvosti formuvannya zmistu navchannya [Development of the English language for special purposes: peculiarities of the formation of the content of education].* *Visnyk L'vivs'koho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttyediyal'nosti.* 2012. Nr. 6 (2). S. 79–89.
5. Mors'ka L. I. *Anhliys'ka mova dlya spetsial'nykh tsiley (ESP): istoriya vynyknennya pidkhodu ta yoho spetsyfika [English for specific purposes (ESP): the history of the approach and its specifics].* *Naukovi zapysky Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu.* 2012. Nr. 28. S. 54–61.
6. Nikolayeva S. Yu. *Istoriya metodyky navchannya inozemnykh mov: navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya studentiv mahistratury ta aspirantury [History of foreign*

- language teaching methods: a teaching and methodical guide for master and postgraduate students]. Kyiv : Vyd. tsentr KNLU, 2020. 180 s.
7. Popova O. V. Profesiyno-movlennyeva pidhotovka maybutnikh perekladachiv kytays'koyi movy v umovakh universytet·s'koyi osvity [Professional speech training of future translators of the Chinese language in the conditions of university education]: monohrafiya. Odesa : PNPУ imeni K. D. Ushyns'koho; Odes'ka mis'ka typohrafiya, KP, 2016. 273 s.
  8. Red'ko V. H. Onovlennya zmistu navchannya inozemnykh mov u suchasniy shkil'niy osviti – prerohatyva novoyi ukrayins'koyi shkoly [Updating the content of teaching foreign languages in modern school education – the prerogative of the new Ukrainian school]. *Inozemni movy v shkolakh Ukrayiny*. 2018. Nr. 4. S. 10–15.
  9. Tarnopol's'kyy O. B., Kabanova M. R. Istoriya rozvytku metodyky navchannya inozemnykh mov yak nauky z druhoyi polovyny XIX storichchya i do nashykh dnev [The history of the development of the methodology of teaching foreign languages as a science from the second half of the 19th century to our days]. *Metodyka vykladannya inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchiy shkoli: textbook*. Dnipro : Universitet A. Nobelya. 2019. S. 58-79.
  10. Cook V. *Second Language Learning and Language Teaching*. New York : Routledge, 2016. 334 s.
  11. Evans S. *The Introduction and Spread of English-language Education in Hong Kong (1842–1913): A Study of Language Policies and Practices in British Colonial Education*. PhD thesis, University of Edinburgh, 2003. 123 s.
  12. Howatt A., Smith R. The History of Teaching English as a Foreign Language, from a British and European Perspective. *Language & History*. 2014. Nr. 57(1). S. 75–95.
  13. Hunter D., Smith R. Unpackaging the Past: ‘CLT’ through ELTJ Keywords. *ELT Journal*. 2012. Nr. 66(4). S. 430-439.
  14. Johnson S. *Dictionary of the English Language*. New York Public Library. 1755.
  15. Kenneth O. Morgan. *The Oxford History of Britain*. Oxford University Press. 2010. 821 p.
  16. Kolb E. *Kultur im Englischunterricht. Deutschland, Frankreich und Schweden im Vergleich (1975–2011)*. Heidelberg: Winter, 2013. 437 s.
  17. Larsen-Freeman D. *Techniques and Principles in Language Teaching (3rd edition)*. Oxford University Press, 2011. 318 s.
  18. Lehberger R. *Englischunterricht im Nationalsozialismus*. Tübingen: Stauffenburg, 1986. 297 s.
  19. Macht K. *Methodengeschichte des Englischunterrichts*. 3 vols. Augsburg: University of Augsburg, 1990. 343 s.
  20. Smith R. C. *An investigation of the roots of ELT, with a particular focus on the work of Harold E. Palmer*. Phd thesis, University of Edinburgh, 2005. 110 s.

Стаття надійшла до редколегії 02.03.2024

Прийнята до друку 22.03.2024

TEACHING ENGLISH AS AN INTERNATIONAL LANGUAGE IN THE XVIII – XIX CENTURIES

Raisa Martynova

*South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 26,
Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine, 65020
e-mail: mytnyk_lar@ukr.net*

The article presents the analysis of the geopolitical prerequisites for the development of English as a language of interstate communication, starting from the 18th to the middle of the 19th centuries. The goals and methods of its study by various peoples of the world, depending on the geopolitical, economic and educational levels of the states' development and the needs of people in international contacts, have been studied. The priority of the educational goal of teaching foreign languages has been proven, and therefore the use of grammar-and-translation and lexical-and-translation teaching methods to achieve its implementation have been described. The study and the analysis of the historical events that took place in the XVIII–XIX centuries in most countries of Western Europe have been conducted. The characteristics of these teaching methods have been provided; their principles, advantages and disadvantages have been determined, as well as the significance of their understanding for the improvement of modern foreign language technologies.

The analysis of this historical period showed that: 1) the geopolitical prerequisites for the use of English as the language of interstate communication in the 18th century were the following: the development of the English fleet as one of the most powerful in the world with a highly developed military and technical base and the largest trade and economic network, which caused the possession of the vast majority of sea routes by the British; 2) the first official method of teaching English was the grammar-and-translation method, which meant the realization of the educational goal through the awareness of the grammatical structure of the language in order to understand the content of the authentic texts and the ability to translate them into the native language; 3) the second official method of teaching English was the lexical-and-translation method, which also meant the realization of the educational goal but on the basis of lexical knowledge, not a grammar one. The vocabulary was considered the main meaningful unit of speech. The speech was trained by reading authentic texts, their literary translation into the native language, and oral reproduction of their content.

Both of these methods provided awareness of the linguistic foundations of the English language but did not contribute to the implementation of its communicative function.

The study of these methods strengthens the significance of the conscious, but exclusively practical mastery of linguistic phenomena for the achievement of normative foreign language communication.

Key words: the English language, language of interstate communication, grammar-and-translation method, lexical-and-translation method, XVIII–XIX centuries.